

til middelsøltid efter længdegrader. Det skete for Danmarks vedkommende ved lov af den 29. marts 1893, hvorved mellemeuropæisk tid fastlagdes som dansk normaltid.

En udtynding af detaljer her og der og en vis omdisponering af dele af det ældre stof ville sammen med udvidelser i den ovennævnte retning gøre bogen endnu mere nyttig end hidindtil for den historiker, der med Holbergs ord »sætter lærde glas for kronologisk øje«.

NIELS SKYUM-NIELSEN

IB KEJLBO: Historisk kartografi. Dansk historisk Fællesforenings håndbøger. København 1966. 83 s. 21 (14) kr.

Fællesforeningens håndbogsserie over historiske bidiscipliner bliver, efterhånden som de små bind udkommer, til en god lille samling af nemt tilgængelige oversigter. Den foreliggende korte skildring af væsentligst den europæiske kartografis historie har det ikke været nogen let opgave at løse – rent stilistisk. Stoffet er stort, og så at sige hver enkelt detalje spiller en rolle i udviklingsforløbet. Selvom globerne ikke kan siges at komme kartografien direkte ved, savner man alligevel en omtale af dem. Der er dog en vice-versa-påvirkning imellem de to former for afbildning af jorden. Stoffets sammentrængning smitter selvsagt af på stilen i bogen. Den virker nærmest som et let udvidet leksikonartikel. Deri ligger der ret betragtet ikke nogen forklæjning. Man går nemlig som oftest forgæves til diverse leksika for at få besked om det foreliggende emne. På den vis afhjælper denne håndbog et savn; men samtidig næres et andet. Ganske vist har forfatteren i forordet udtrykkelig taget forbehold; alligevel må det dog understreges, at illustrationer savnes ganske betydeligt. Dersom disse småbøger virkelig skal være det, som de giver sig ud for, nemlig håndbøger i ordets egentligste forstand, nytter det ikke meget, at en i øvrigt velforsynet litteraturliste henviser til det billedmateriale, som man almindeligvis ikke har ved hånden. Burde Fællesforeningen ikke have ofret noget mere på denne konto? Der kunne være opnået meget, bare ved nogle stregklicheer.

Der skal ikke rettes nogen kritik mod enkeltheder i skildringen, undtagen over for gengivelserne af de latinske tekster s. 52 f. Hvorfor er forkortelserne ikke opløste? En håndbog skal hjælpe brugeren og lette ham i arbejdet, ikke bebyrde ham med irriterende småproblemer. Kunne forfatteren ikke selv opløse forkortelserne, ville en dertil kyndig hjælp sikkert kunne have klaret sagen på mindre end en halv time. For øvrigt er de vedføjede oversættelser ikke altid lige nøjagtige. Over for fordelingen af stoffet kan man vel nok rette kritik; men på dette felt spiller det subjektive skøn i alt for høj grad ind til, at kritik kan være berettiget. Det kan dog siges, at det efterhånden herostratisk berømte »Vinlandskort« tildes alt for megen plads, når det drejer sig om en håndbog som den foreliggende. I den forbindelse skal det blot her af hensyn til brugerne påpeges, at den forkerte oversættelse af kortteksten ved Grønland troligt citeres.

Håndbogen giver i øvrigt som nævnt god besked i klar form. Når man løber litteraturlisten igennem, kan man ikke undlade at undre sig over, at der ikke på dansk foreligger en større samlet og nogenlunde moderne oversigt over karto-

grafiens hele udvikling, og at denne lille håndbog faktisk er den første, der på dansk beskæftiger sig med dette vigtige historiske felt, og så endda må begrænse sig til hovedsagelig europæisk kartografi. Med den interesse, der nu snart i mange år har været for gamle kort, på baggrund af deres dekorative kvaliteter, skulle det være inden for mulighedernes grænser at få udgivet en større skildring.

FINN GAD

POUL RASMUSSEN: Mål og vægt. Dansk historisk Fællesforenings håndbøger. København 1967. 87 s. 22,75 (15,75) kr.

Denne lille bog er naturligt tilegnet Svend Aakjærs minde, da den mest af alt er en à-jour-føring af det grundlæggende værk om Maal, Vægt og Taxter i Danmark, som Aakjær for mere end 30 år siden forfattede til Nordisk Kultur XXX (1936). Det nu foreliggende skrift er efter titlen at dømme tænkt som en almindelig håndbog i dansk historisk metrologi; men i realiteten giver det kun for tiden 1500–1700 (afsluttet med specialbestemmelserne i forordningerne 1683, 1687 og 1698) en systematisk gennemgang, fortrinsvis på agrarhistorisk grundlag og med udeladelse af Sønderjylland og Skåne. I to kapitler gøres der endvidere rede for de væsentlige sider af den middelalderlige metrologi, som i særlig grad har været dyrket i de sidste årtier. Omend pladsen er sparsom (se ss. 5, 81) synes det imidlertid uforklarligt, at der ikke bringes nogen omtale af metersystemet (indført ved lov af 1907 4/5), af grundprincipperne for Ole Rømers reformer, af Skelskørs Vartegn og af skæppemålet i Anders Sunesens parafrase af Skånske lov. Valget af perioden 1500–1700, der behandles leksikalsk, begrundes med, at der om andre perioder (samt om Sønderjylland) foreligger forskellige ældre og nyere oversigter.

Bogens så stærkt beskårne indhold er til gengæld af overordentlig lødighed. Middelalderkapitlerne om vægt og mål i Kong Valdemars Jordebog og om de middelalderlige jordvurderingsenheder byder en meget klar redegørelse for og en oftest overbevisende stillingtagen til de meget varierende tolkninger, der er fremsat af Svend Aakjær, Sture Bolin, C. A. Christensen, Chr. B. Graversen, Kjell Runquist m. fl. Poul Rasmussen sætter på en egen stilfærdig måde tingene på plads, omend hans beskedenhed indebærer den risiko, at læseren kan glemme hans eget engagement. I kapitlet om de middelalderlige jordvurderingsenheder skjuler der sig således mange af forfatterens egne forskningsresultater. Højest interessante og betydningsfulde er de nye bidrag, som Poul Rasmussen i kapitlet om perioden 1500–1700 giver til Sjællandstøndens historie. Medens Aakjær (ss. 210, 213) ikke mener, at denne tønde adskilte sig meget fra Aabotønden, sætter Rasmussen (ss. 57, 59) et skel ved forordningen af 1602 12/5 om indførelsen af ensartet tøndemål (Aabomålet) i hele riget undtagen i Riberhus len. (Et enkelt forbehold: Den af Poul Rasmussen (s. 82) foretagne beregning af forholdet mellem Sjællandstønden og Vendelbotønden støttes tilsyneladende af visse oplysninger i mageskiftebesigtigelserne og er muligvis rigtig; men det håndskrift, P.R. påberåber sig, ms. Oslo U.B. 8, fol., indeholder – bl.a. på det vigtigste af de anførte steder (s. 147 v; jfr. det heller ikke særligt nøjagtige hånd-